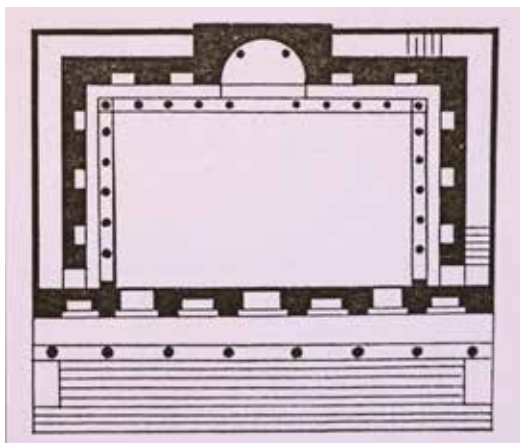

Róma, Trajanus Fórumán az egyik könyvtárterem belső terének rekonstrukciós rajza, James E. Packer-től, Epheszosz, a Celsus Könyvtár, alaprajza

Epheszosz, a Celsus Könyvtár belső tere, a falba mélyített könyvszekrény helyekkel

bejárattal szemközti rövid oldala közepén a földszinten Jupiter, az emeleten Minerva szobra kapott méltó építészeti keretet. A földszinten, a terem szélein a klasszikus auktorok szobrai sorakoznak talapzatokon, középen pedig a Pompejiből jól ismert, oroszlános és griffes pillér támaszú, fehér-márvány asztalok sorozata látható, amelyeken jól kiteríthetők a könyvtekercek. Packer csapata a könyvtárterem első emeleti oszlopos galériája fölötti szinten nagy félkör alakú termáblablakkal képzelte el a bevilágítást. A terem végein lévő termáblablakok körül induló hosszdongaboltozatot a félkör ablakok körül induló keresztdonga boltozatkok metszik át. Ezt a boltozati fedést a római termák nagycsarnokaiban látható római beton boltozatok mintáját követve képelték el a rekonstruáló építészek. A legépebben fennmaradt és tanulmányozható fürdő nagycsarnok belső tér Diocletianus Termájában látható, amelyet Michelangelo, a Santa Maria degli Angeli templomba foglalt bele.⁴

Epheszosz, Celsus Könyvtár

A Nîmes-i könyvtárteremhez hasonlóan Epheszosz könyvtárának is maradtak fenn falba süllyesztett könyvszekrényekkel tagolt falrészletei. Földrengések által ledöntött kétszintes, oszlopokkal és beforduló párkányokkal gazdagon tagolt homlokzatának kőfaragványai teljes magasságában visszaállíthatók voltak.

Kr. u. 92-ben Tiberius Julius Celsus Polemaeanus konzul volt Rómában az összes középület felelőse. 105 és 107 között az ázsiai római tartomány kormányzó prokonzuljaként működött, amelynek fővárosa Epheszosz volt. Miután 114-ben, 70 éves korában elhunyt, fia, Tiberius Julius Aquila fölépíttette emlékére a könyvtárat 114 és 117 között, s a könyvtárterem apszisának padozata alá helyeztette apja szarkofágját. 1904-ben bécsi régészek a kő szarkofág belsejében, ólomkoporsóban csontvázat találtak.

4 Helyszíni látogatásaim és fotódokumentálásaim: 1975, 1991, 1992, 2004, 2011, 2017-ben volt.

Henri Stierlin: The Roman Empire, Volume I. i. m. Trajan's Grand Plan for the Heart of Rome. A Grandiose Project: The Forum of Trajan pp.: 125. – 133., 219. – 221.

Epheszosz, a Celsus Könyvtár, helyreállított homlokzata, épült 114 és 117 között

Római könyvtárterem, belső terének rekonstrukciója, a Római Civilizáció Múzeumában, Rómában

A könyvtárterem 10,92 x 16,72 méteres, azaz 182,6 négyzetméter alapterületű, apszisos belső terében, a földszinten a falszakaszok és a bemélyített könyvszekrényhelyek kváderkövekből épültek. A könyvszekrényhelyek a lábazati párkányról indulnak, díszüket az egykori besüllyesztett fa könyvszekrények sora adta. A felmenő téglafal mutatja, hogy a belső tér emeletes, galériás szerkezetű volt, a galériát oszlopsor támaszthatta alá a rekonstrukciós ábra szerint.⁵

A könyvtártermet 12 000 könyvtekerce befogadására tervezték, amelyek beszerzésére Tiberius Julius Aquila 25 000 dénárt hagyományozott.

Ide társítható belső téri rekonstrukció-modellépitmény látható a Római Civilizáció Múzeumában, ahol Hadrianus császár Tivoli Villa együttese könyvtártermének belsejét idézték meg falba süllyesztett könyvszekrényeivel, bennük a könyvtekercekkel, az apszisban Minerva vagy Athéné szobrával.⁶ A terem másik nézetében látjuk az oroszlános pillérlábú márványasztalt, rajta a könyvtekercek szállítására szolgáló favödöröt.

5 Helyszíni látogatásom és fotódokumentálásom: 1989. májusban és szeptemberben volt.

6 Gerardo Gaibisso: Tivoli – Hadrian's Villa, Bonenechi - Editioni, Firenze, 1976. Private Library, p. 38.

Római könyvtárterem, belső tere rekonstrukciójának másik nézete, az asztalon a könyvtekerce hordozó favödörrel

Római tudós szobra, lábánál a könyvtekercs hordozó favödörrel, a Vatikáni Múzeumban

Írástudó házaspár, Paquius Proculus és felesége freskóképe Pompejiben

Ókori könyvtekercs-ábrázolások és íróeszközök a Celsus könyvtárban

[A Vatikáni Múzeum Nyolcszögletű Udvarában (Cortile Ottagono) látható, hogy a római tudós szobrának lábánál is ott van a könyvtekercs hordozó favödör, mint attribútum.] A Római Civilizáció Múzeuma bemutatja a könyvtekercs hordozó favödör tartalmát is.⁷

Írástudókról és íróeszközökről láthatunk római freskóábrázolásokat, amelyek a könyvtárakban lévő könyvek készítéséhez is kapcsolódnak.

Az írástudó házaspár, Paquius Proculus és felesége freskóképe Pompejiben, a VII, 2, 6 jelű ház fogadószobájából került elő, a leválasztott freskó ma a Nápolyi Nemzeti Régészeti Múzeum éke. A férfi irattekercest tart a kezében, az asszony pedig stylust – azaz íróvesszőt – és írotáblát.⁸

Pompejiben a Julia Felix II, 4, 2 számú praediájában, azaz udvarházában lévő freskón lépcsős kredencia szerű építményen íráshoz szükséges eszközöket látnak, tintatartót, ceruzát, papirusztekercest, viasztábla füzért, hozzá író stylust és egy szöggel rögzített írotáblát. A fölötté levő lépcsőn két kupac pénzérme és egy püpos pénzeszsák látható. A kép azt üzeni, a tudás vagyont teremt.⁹

A Pompeji IV. Insula occidentalisből nyert freskó szintén a Nápolyi Nemzeti Régészeti Múzeumban látható, ott a Sappho nevet kapta. Tudós, előkelő hölgyet ábrázol, aki író stylust és írotáblaköteget tart a kezében.¹⁰

Láthatunk múzeumi illusztráló másolatokat az irattartó favödörről, benne és mellette, kettős nyeles rudakra illesztett tekercskönyveket, a Római Civilizáció Múzeumban, Rómában.¹¹

7 Luca de Regibus: Az iskola és a kultúra, in: Antik Róma, Corvina Kiadó, 1967. pp: 57. – 66.

8 Antonio Varone, Erich Lessing: Pompeji, Finest S. A./Editions Pierre Terrail, Paris, 1995, pp. 196. – 197.

9 Joanne Berry: The complete Pompeii, Thames & Hudson, 2017. p. 106.

10 Antonio Varone, Erich Lessing: Pompeji, Finest S. A./Editions Pierre Terrail, Paris, 1995, p. 121.

11 Luca de Regibus: Az iskola és a kultúra, in: Antik Róma,

Pompejiben a Julia Felix II, 4, 2 számú udvarházában lévő freskón, íráshoz szükséges eszközök és fölöttük két kupac pénzérme

Múzeumi illusztráló másolatok, az irattartó favödörről, benne és mellette, kettős nyeles rudakra illesztett tekercskönyvekkel, a Római Civilizáció Múzeumban, Rómában (középen jobbra)

Ostia Antiqua-ban a Múzeumban, láthatjuk egy másik írástudó római szobrát, amelynél az összekötött könyvtekercs hordozó vödör nélkül állnak a lába mellett.¹²

Athén Nemzeti Régészeti Múzeumban a görög fővárosban talált, négylábú ágy formájú szarkofág teós férfiú, bal könyökére támaszkodva, oldalára fordulva fekszik. Bal válla mellett két, szíjjal összekötött, egyenként mintegy nyolc könyvtekercest

Az athéni férfiú könyvtekercei másik nézetből

Corvina Kiadó, 1967. p. 63.

12 Helyszíni látogatásom és fotódokumentálásom: 2017. 08. 16.-án volt.

Pompeji IV. Insula occidentalisből nyert freskó tudós hölgyet ábrázol, aki író stylust és írotáblaköteget tart a kezében

Athén Nemzeti Régészeti Múzeumban, ágy formájú szarkofág tetején, tudós férfiú fekszik, válla mellett, szíjjal összekötött könyvtekerccsel

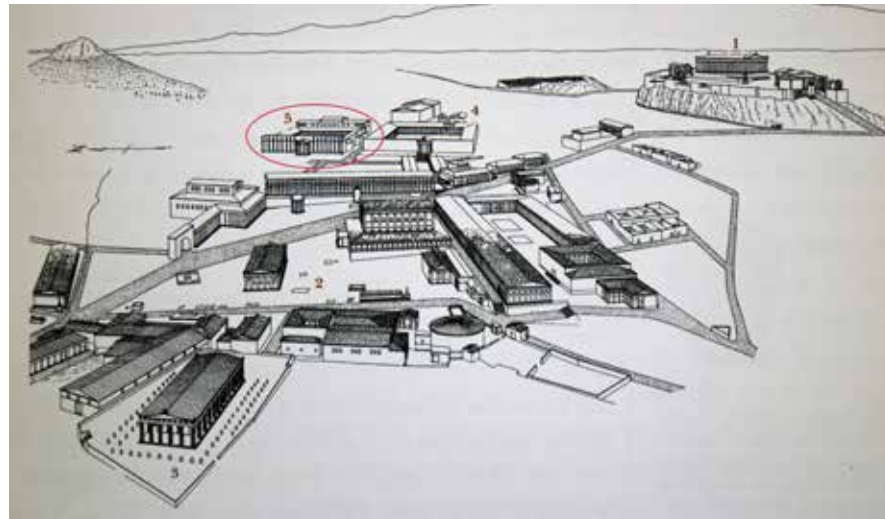
Ostia Antiqua Múzeumában római írástudó szobra, lábánál összekötött könyvtekerccsel

tartalmazó köteg látható. Egy iratkeercs bal alkarja előtt, szétnyitva fekszik. Ez a nagyméretű kőfaragvány Kr. u. 235 körül készült.¹³

A Celsus könyvtár emeletes, szintenként nyolcoszlopos homlokzatának faragott kövei és szobrai szerencsésen megőrződtek a régészeti területen, összeállításukkal a homlokzat rekonstruálhatóvá vált. Érdekes a földszinten illetve az emeleten az oszlopok eltolt párba állítása.

A héttengelyes homlokzat három bejáratát szoborfülkében négy szobor övezi. Ezek eredeti példányait 1904-ben Bécsbe szállították. A másolatok jelentése: a Bölcsesség (Sophia), a Tudás (Episteme), az Intelligencia (Ennoia) és Celsus Erénye (Arete).

A könyvtár belső tere a 262. évi gót támadás alkalmával kiégett. Az épületet még a 4. század végén is javították, a 10. századi földrengés ledöntötte. A mai rekonstruáló helyreállítás F. Hueber műve.¹⁴ A jövőben megfontolandó volna a könyvtár belső terének tudományos igényű rekonstruáló lefedése, és benne a görög–római könyvtár és tudományos élet bemutatása.

Athén, Hadrianus Könyvtárának helye az ókori nevezetes épületek között, épült Kr. u. 132 körül

13 Helyszíni látogatásaim és fotódokumentálásaim: 1981-ben és 2006. 06. 14-én.

14 Selahattin Erdemgil: Ephesus, NET, Istanbul, 1988.

Athén, Hadrianus Könyvtárának romkertje, az Akropoliszról letekintve

Athén, Hadrianus könyvtára

Athén nagy könyvtár-épületgyűjtését a philhellén római császár, Hadrianus építtette harmadik athéni tartózkodása idején, 132 körül. Az ásatások során talált objektum – mai kifejezéssel élve – egy egyetemi kampuszt mutat. A magas fallal övezett telek 122 méter hosszú és 82 méter széles, azaz 10 004 négyzetméter alapterületű. Főbejárat homlokzati falának bal oldali fennmaradt szakasza előtt, golyvázott párkány alatt korinthuszi oszlopok sora pompázik.¹⁵ A bejáratot négyoszlopos portikusz ékesíti, fennmaradt elemeinek kiegészítése folyamatosan gyarapodik. Innen egykor egy

15 Helyszíni látogatásaim és fotódokumentálásaim: 1981-ben, 2006-ban, és 2022. 08. 14-én.

Athén, Hadrianus Könyvtára épületgyűjtésének rekonstrukciós modellje

Athén, Hadrianus Könyvtára épületgyűjtésének főbejárat oszlopos homlokzata

